

*dr inż. Sebastian Wall**

CPR po roku stosowania (cz. 2)

W numerze 8/2014 r. miesięcznika „Materiały Budowlane” ukazała się pierwsza część artykułu pod tym samym tytułem, w którym omówiono zasady sporządzania deklaracji właściwości użytkowych i oznakowania CE oraz format deklaracji. W tej części zaprezentuję specyficzne aspekty deklarowania właściwości użytkowych, zagadnienia związane ze zharmonizowanymi specyfikacjami technicznymi, notyfikacją jednostek i działalnością jednostek oceny technicznej oraz nową rolą znaku CE.

Specyfika deklarowania właściwości użytkowych

Zgodnie z art. 6 ust. 3 CPR [1] producenci deklarują właściwości użytkowe zasadniczych charakterystyk w odniesieniu do zamierzonego zastosowania wyrobu zgodnie ze zharmonizowaną specyfikacją techniczną. CPR wymaga jednocześnie zadeklarowania właściwości użytkowej w odniesieniu do co najmniej jednej zasadniczej charakterystyki (czyli nie jest możliwe sporządzenie „pustej” deklaracji), a w przypadku wyrobu, na który wydano europejską ocenę techniczną, konieczne jest zadeklarowanie wszystkich właściwości ujętych w Europejskiej Ocenie Technicznej (ETA). Jednocześnie zakres i poziom deklarowanych właściwości ma uwzględniać przepisy techniczne odnoszące się do zastosowania wyrobu w miejscu, w którym planowane jest jego udostępnianie.

Oznacza to, że planując wprowadzenie i dalsze udostępnianie wyrobu budowlanego (określając typ wyrobu), producent powinien posiadać szczegółową wiedzę na temat wymagań obowiązujących w państwach członkowskich, w których wyrób będzie sprzedawany. Wymagania zawarte w przepisach technicznych o różnym charakterze mogą odnosić się zarówno do cech obiektów budowlanych, ich komponentów, jak też samych wyrobów bądź materiałów. Mogą być wyrażane w formie wymagań ogólnych, przyjmować postać konkretnych wartości granicznych bądź wymaganych klas. Dodatkowo należy brać pod uwagę zróżnicowanie struktur systemów prawnych funkcjonujących w różnych państwach. Pomocą dla producentów wyrobów powinny być informacje uzyskiwane w Krajowych Punktach Kontaktowych ds. Wyrobów Budowlanych ustanowionych przez poszczególne państwa członkowskie UE. Doświadczenia uzyskane podczas roku funkcjonowania rozporządzenia UE nr 305/2011 wskazują, że zakres i poziom realizacji zadań przez poszczególne punkty jest bardzo nierówny, co wynika zarówno ze zróżnicowanego podejścia prezentowanego przez administracje krajowe, jak też z różnych zasobów ludzkich i finansowych. W takiej sytuacji uzasadniona byłaby współpraca pomiędzy poszczególnymi punktami kontaktowymi ukierunkowana na harmonizację usług świadczonych przedsiębiorcom.

* Instytut Techniki Budowlanej, Zespół ds. Harmonizacji Technicznej w Budownictwie

Część państw członkowskich UE, dążąc do ułatwienia wprowadzania wyrobów do obrotu, opublikowała listy zasadniczych charakterystyk wyrobów objętych wybranymi normami zharmonizowanymi, które muszą mieć zadeklarowane właściwości użytkowe (tabela). Listy te stanowią także duże ułatwienie funkcjonowania krajowych organów nadzoru nad rynkiem. Producenci wyrobów budowlanych mogą także skorzystać z wielu dobrowolnych certyfikatów potwierdzających poprawność prowadzonych działań czy dokumentów aplikacyjnych sporządzanych przez kompetentne jednostki, np. Instytut Techniki Budowlanej.

Przykład wymagań odnoszących się do deklaracji właściwości użytkowych zasadniczych charakterystyk wyrobów objętych EN 1338 opublikowanych na Cyprze [2]

CYS EN 1338 – Betonowa kostka brukowa (przeznaczona do stosowania na zewnątrz)				
Punkt normy	Parametr		Rodzaj wyrobu	Poziom określony dla każdego rodzaju wyrobu
	jęz. polski	jęz. angielski		
5.2.2	wymiary	dimensions	wszystkie wyroby	jak podano zgodnie z wymaganiami konsultanta ds. projektowych
5.2.4 Tabela 1	dopuszczalne odchylenie	permissible deviation	betonowa kostka brukowa grubości mniejszej niż 100 mm	maksymalne dopuszczalne wartości ± 2 mm w przypadku długości i szerokości ± 3 mm w przypadku wysokości
			betonowa kostka brukowa grubości równej 100 mm lub większej	maksymalne dopuszczalne wartości ± 3 mm w przypadku długości i szerokości ± 4 mm w przypadku wysokości
5.2.4 Tabela 2	maksymalne różnice między wymiarami przekątnych	maximum differences between the measurement of the diagonals	wszystkie wyroby	klasa 1J lub klasa 2K
5.3.2 Tabela 4.1	nasiąkliwość	water absorption	wszystkie wyroby	klasa 1A lub klasa 2B
5.3.3.2	wytrzymałość na rozciąganie	characteristic tensile splitting strength	wszystkie wyroby	minimalna dopuszczalna wartość: 3,6 MPa
5.3.4.2 Tabela 5	odporność na ścieranie	abrasion resistance	wszystkie wyroby	klasa 3H lub klasa 4I
5.3.5	odporność na poślizgnięcie	slip/skid resistance	betonowa kostka brukowa o nieobrobionej górnej powierzchni	wystarczająca
			betonowa kostka brukowa o obrobionej górnej powierzchni, zastosowanie wypełniaczy do wypełnienia otworów lub wygładzenie powierzchni	podana wartość charakterystyki użytkowej

Stosowanie norm zharmonizowanych i Europejskich Ocen Technicznych

Zgodnie z rozporządzeniem UE nr 305/2011 narzędziami służącymi deklarowaniu właściwości użytkowych stają się normy zharmonizowane (hEN) oraz Europejskie Oceny Techniczne. Aktualna lista norm zharmonizowanych na 10 lipca 2014 r. znajdowała się w wydaniu Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej z czerwca 2013 r. Oznacza to, że producenci do czasu rozpoczęcia okresów przejściowych dotyczących nowych bądź znowelizowanych norm ze spodziewanego (nowego) komunikatu Komisji stosowali wyłącznie normy opracowane i wdrożone za czasów funkcjonowania dyrektywy 89/106/EWG. Zostały one uznane przez Komisję Europejską za narzędzia wystarczające do prowadzenia procesu oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych zgodnie z CPR. Należy jednak podkreślić, że normy zharmonizowane z dyrektywą 89/106/EWG zawierają wiele zapisów (głównie o charakterze formalnym) sprzecznych z postanowieniami CPR. Dotyczy to w sposób szczególny chociażby wzoru oznakowania CE, który nie spełnia wymagań specyfikowanych przez art. 9 CPR. W takim przypadku producenta obowiązuje zasada nadrzędności rozporządzenia UE nad normami europejskimi, a więc jest on zobowiązany do stosowania tylko tych zapisów normy, które są niesprzeczne z aktem wyższej rangi. Należy oczekiwać, że Europejski Komitet Normalizacyjny (CEN) będzie dokonywał sukcesywnej nowelizacji norm w celu doprowadzenia do zgodności z CPR w ramach standardowego przeglądu prowadzonego co 5 lat.

Biorąc pod uwagę potwierdzoną przez państwa członkowskie zgodność norm z mandatami, **właściwości użytkowe wyrobów muszą co najmniej spełniać wymagania wartości granicznych (klasa, poziom lub wartość opisowa), jeżeli takie zostały zawarte w hEN. Nie zwalnia to jednak producenta w żaden sposób z wcześniej wspomnianego obowiązku ustalenia zawartości deklaracji w sposób zapewniający spełnienie przepisów technicznych w miejscu planowanego udostępniania wyrobu.** Zapis ten nabiera szczególnego znaczenia w przypadku większości norm zharmonizowanych odnoszących właściwości użytkowe związane z zawartością lub/i wydzielaniem niebezpiecznych substancji do spełnienia wymagań przepisów krajowych. Wobec faktu, iż normy te nie odnoszą się do opracowywanych znormalizowanych europejskich horyzontalnych metod badawczych, oznacza to, że konieczne jest uwzględnienie specyficznych przepisów państw członkowskich, a co za tym idzie wykonanie badań wg metod krajowych. Należy podkreślić, że popularna praktyka wielu producentów odwołujących się w tym zakresie w deklaracji do karty charakterystyki REACH nie jest najczęściej działaniem poprawnym przede wszystkim z uwagi na nieuwzględnienie w scenariuszach narażenia fazy użytkowania obiektu budowlanego, najbardziej istotnej z punktu widzenia CPR.

W przypadku wyrobów innowacyjnych, nieobjętych zakresem przedmiotowym norm zharmonizowanych lub takich, dla których norma nie stanowi odpowiedniego narzędzia oceny, **właściwym dokumentem odniesienia przy deklarowaniu właściwości użytkowych jest dobrowolny dokument Europejskiej Oceny Technicznej (ETA).** Stanowi on udokumentowaną ocenę właściwości użytkowych wy-

daną przez Jednostkę Oceny Technicznej i uzgodnioną z Europejską Organizacją ds. Oceny Technicznej (EOTA). Na mocy art. 66 ust. 4 CPR, **producenci mogą wykorzystywać przy deklarowaniu właściwości użytkowych Europejskie Aprobaty Techniczne uzyskane na mocy dyrektywy 89/106/EWG jako Europejskie Oceny Techniczne po 1 lipca 2013 r., do końca okresu ich ważności.** Po 1 lipca 2013 r. Europejskie Oceny Techniczne opracowywane są zgodnie ze zharmonizowanymi specyfikacjami, jakimi są Europejskie Dokumenty Oceny (EAD), niemniej jednak twórcy CPR, mając na uwadze konieczność wykorzystania wiedzy technicznej zawartej w Wytycznych do Europejskich Aprobatach Technicznych (ETAG) opracowanych w ramach systemu dyrektywy 89/106/EWG, zapewnili w zapisach przejściowych art. 66 ust. 3 CPR możliwość wykorzystywania ETAG jako EAD – bez wprowadzania jakichkolwiek ograniczeń czasowych. Zapisy art. 66 ust. 3 stały się podstawą wydania pierwszych dokumentów ETA w ramach rozporządzenia UE nr 305/2011 pod koniec 2013 r.

Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że służby Komisji Europejskiej nie zapewniły na czas producentom wyrobów innowacyjnych objętych ETA kompletnego zestawu narzędzi pozwalających na uzyskanie CE. Dopiero pod koniec maja 2014 r. w bazie NANDO pojawiła się odpowiednia zakładka pozwalająca na notyfikację jednostek pełniących rolę niezależnej trzeciej strony w ramach systemów oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych wyrobów objętych ETA, opracowanych na podstawie ETAG wykorzystywanych jako EAD. Działanie to było poprzedzone wielomiesięcznymi negocjacjami z EOTA i państwami członkowskimi UE w sprawie ustalenia dat końcowych stosowania art. 66 ust. 3, co nie miało żadnego uzasadnienia w treści rozporządzenia 305/2011. Dopiero w lipcu 2014 r. w bazie NANDO pojawiły się pierwsze jednostki notyfikowane w tym zakresie.

Nowe wymagania podstawowe stawiane obiektom budowlanym

Załącznik I do rozporządzenia UE nr 305/2011 zawiera spis wymagań podstawowych stawianych obiektom budowlanym. Podzielono je na siedem kategorii odzwierciedlających obszary ujęte zarówno w przepisach państw członkowskich UE, jak i w długofalowych strategiach Unii związanych ze zrównoważonym rozwojem [3]. Wymaganiem nadrzędnym stawianym obiektom lub ich częściom jest przydatność do zamierzonego zastosowania, ze szczególnym uwzględnieniem zdrowia i bezpieczeństwa osób mających kontakt z obiektami w cyklu życia. Zakres wymagań podstawowych uległ dość istotnym zmianom w porównaniu z zapisami dyrektywy 89/106/EWG [4]:

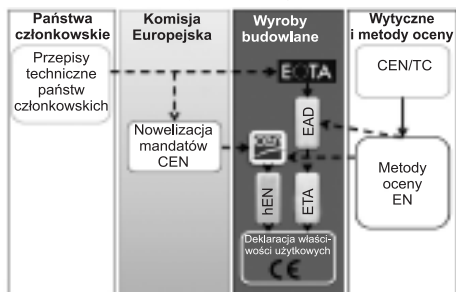
- **wymaganie podstawowe nr 3** *higiena, zdrowie i środowisko* zostało rozszerzone o kwestie związane z wpływem obiektów na środowisko i klimat w pełnym cyklu życia;

- **wymaganie podstawowe nr 4** *bezpieczeństwo użytkowania i dostępność obiektów* zawiera obecnie aspekty związane z zabezpieczeniem przed włamaniem oraz z dostępnością obiektów dla osób niepełnosprawnych;

- **wymaganie podstawowe nr 6** *oszczędność energii i ochrona cieplna* zostało uzupełnione o kwestie związane ze zużyciem energii na oświetlenie, a także o energooszczędność obiektów podczas ich budowy i rozbiórki;

• **wprowadzono wymaganie podstawowe nr 7 zrównoważone zużycie zasobów naturalnych** mówiące o konieczności takiego projektowania, wykonania i rozebrania obiektu, aby zapewnione było zrównoważone wykorzystanie zasobów, w szczególności w zakresie ponownego wykorzystania i recyklingu obiektów lub ich części, trwałości obiektów czy stosowania w obiektach wyrobów przyjaznych dla środowiska.

Nowe aspekty wymagań podstawowych CPR będą wprowadzane do zharmonizowanych specyfikacji technicznych w sposób stopniowy. W przypadku zharmonizowanych norm wyrobów podstawą do wprowadzenia zmian musi być nowy lub znowelizowany mandat Komisji uwzględniający specyficzne wymagania wynikające z regulacji technicznych państw członkowskich UE (uzgodnienia w ramach Stałego Komitetu Budownictwa – SCC). W przypadku Europejskich Dokumentów Oceny system CPR nie obejmuje już procedury opracowania mandatu, a więc uwzględnienie nowych elementów wymagań podstawowych jest uzależnione od wyboru producenta (uzgodnionego z EOTA) dotyczącego zakresu zasadniczych charakterystyk ujętych w dokumencie (rysunek). Z pewnością największym wyzwaniem będzie wdrożenie do specyfikacji wymagania podstawowego nr 7, wymagającego zastosowania nowych procedur i narzędzi oceny właściwości środowiskowych wy-

Proces wdrażania nowych wymagań podstawowych do zharmonizowanych specyfikacji technicznych

Działania Jednostek Oceny Technicznej i jednostek notyfikowanych do rozporządzenia nr 305/2011

W lipcu 2014 r. w bazie internetowej NANDO Komisji Europejskiej znajdowało się odniesienie do ok. 40 instytutów badawczych desygnowanych przez państwa członkowskie do pełnienia roli Jednostek Oceny Technicznej (JOT) odpowiedzialnych m.in. za opracowywanie Europejskich Dokumentów Oceny i Europejskich Ocen Technicznych w ramach EOTA. Zostały one wyznaczone w większości państw członkowskich UE, z nielicznymi wyjątkami, takimi jak Bułgaria, Cypr, Estonia, Łotwa i Luksemburg. Niektóre państwa, m.in. Polska, wyznaczyły do prac w ramach EOTA więcej niż jeden instytut badawczy (w Polsce są to: ITB, IBDiM, ITD oraz ICiMB). Producent chcący uzyskać dokument Europejskiej Oceny Technicznej powinien zatem zgłosić się do JOT kompetentnej w danym obszarze (grupy wyrobów określone w Załączniku IV) w celu opracowania ETA, bądź w przypadku wyrobu (a właściwie typu wyrobu) nieobjętego do tej pory ETAG lub EAD, w celu rozpoczęcia procedury opracowania nowego Europejskiego Dokumentu Oceny zgodnie z Załącznikiem II do CPR.

W przypadku jednostek notyfikowanych do zadań w ramach systemów oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych pomocą dla producentów będzie baza NANDO Komisji Europejskiej. Jednostki te pełnią zadania określone w zharmonizowanych specyfikacjach technicznych zgodnie z systemami wyznaczonymi przez Załącznik V do CPR. Należy w tym miejscu podkreślić, że obecnie producentów i jednostki obowiązuje rozporządzenie UE nr 568/2014 [5], zmieniające załącznik V, określające zasady oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych. Rozporządzenie to jednoznacznie przypisuje producentowi odpowiedzialność za ustalenie typu wyrobu wprowadzanego do obrotu, a także zwalnia strony z przeprowadzania ponownej oceny właściwości użytkowych w przypadku wyrobów, na które wydano Europejską Ocenę Techniczną.

Zmiana znaczenia i rola CE

Rozporządzenie nr 305/2011 Parlamentu Europejskiego i Rady z 9 marca 2011 r., ustanawiające zharmonizowane warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych i uchylające dyrektywę Rady 89/106/EWG (CPR), zmienia dotychczas ustalone znaczenie oznakowania CE. Znak CE na wyrobie budowlanym świadczy obecnie o jego zgodności z deklarowanymi właściwościami użytkowymi. To od zakresu i poziomu tych właściwości zależy, czy wyrób może być udostępniany na rynku państwa członkowskiego EU, a państwa członkowskie zyskują prawo do wycofania ze swojego rynku wyrobów o właściwościach nieodpowiadających ich wymaganiom technicznym dotyczącym zamierzonego zastosowania. Znak CE nie jest już zatem, jak za czasów dyrektywy 89/106/EWG, paszportem pozwalającym na sprzedaż wyrobu na rynku UE, lecz stanowi jedynie potwierdzenie wiarygodności deklaracji. W tej sytuacji szczególnego znaczenia nabierają decyzje producenta dotyczące typu wyrobu budowlanego określanego przez zestaw właściwości użytkowych zasadniczych charakterystyk. Jest to często zadanie czasochłonne i kosztowne, wymagające szczegółowej i aktualnej wiedzy zarówno w obszarze wymagań technicznych państw Unii Europejskiej, jak i specyfiki zawartości oraz procedur ustanawiania specyfikacji technicznych zharmonizowanych z rozporządzeniem CPR.

Literatura

[1] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011 z 9 marca 2011 r. ustanawiające zharmonizowane warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych i uchylające dyrektywę 89/106/EWG. Dziennik Urzędowy UE, 2011 r.
 [2] Rozporządzenie z 2012 r. w sprawie ustalenia poziomów zasadniczych wymagań (prefabrykaty betonowe). Notyfikacja 2012/0616/CY – B10.
 [3] Czarniecki L., Kaproń M., Piasecki M., Wall S.: Budownictwo zrównoważone budownictwem przyszłości. Inżynieria i Budownictwo nr 1/2012.
 [4] Fangrat J., Prejzner H., Tworek J., Wall S. „Ewolucja wymagań podstawowych w świetle zagadnień środowiskowych”, Zeszyty naukowe Politechniki Rzeszowskiej nr 183, Budownictwo i inżynieria środowiska, zeszyt 59 (nr 3/2012/III).
 [5] Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 568/2014 z 18 lutego 2014 r. zmieniające załącznik V do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011 dotyczący oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych wyrobów budowlanych. Dz. U. L 157 z 27.5.2014.